

Széchenyi István Hont megyei kapcsolatai

Széchenyi Istvánt, a magyar polgári reformmozgalom elindítóját sok szál fűzte a Felvidékhez. Az alábbiakban azokat a kevésbé vagy egyáltalán nem ismert szájakat szedjük csokorba, melyek Széchenyit a történelmi Hont vármegye tájaihoz, embereihez fűzték.

Széchenyi valószínűleg élete 34. évében, 1825-ben kerül először kapcsolatba Hont megye képviselőivel. A pozsonyi országgyűlésen ismerkedik meg Hont megye köveivel: *Gudics Jánossal* és *Majthényi Antallal*. Gudics az országgyűlési napló szövegének ellenőrzésére megválasztott bizottságnak is tagja volt. Nevét kétszer is (október 4-én és 7-én) említi naplójában Széchenyi. A két követ, szűkebb pátriájukba visszatérve, lerakják a későbbi Széchenyi-kultusz alapjait Hontban. E kultusz legfontosabb mozzanata: *Széchenyi kinevezése Hont vármegye táblabírájává 1830-ban*, amikor a gróf személyesen vett részt Ipolyságon a honti tisztújításon. A megye reformkori történetének krónikása, *Gyürky Antal*, így emlékezik 1875-ben a jeles eseményre: „Az ekképp megválasztott tisztikar az esküt letévén, a főispán táblabírákat nevezett, és pedig elsőnek gróf Széchenyi Istvánt, kit viharos éljenekkel üdvözöltek a megye rendei, mi szépen visszatükrözi a megye akkori szellemét.” Gyürky tanúbizonyosságának két szépséghibája van. Egyrészt szeptember 30-ára teszi a valóságban március 29-én lezajlott eseményt – az 1907-ben megjelenő *Borovszky*-féle Hont megyei monográfia Gyürkyre hivatkozva ugyancsak e téves dátumot szerepelteti a tisztújítás napjaként. Másrészt Széchenyit nem, csupán megválasztását üdvözölhették a megye rendjei viharos éljenekkel. E két kiigazítást a legilletékesebb, Széchenyi tanúbizonyossága alapján tesszük meg. Széchenyi ugyanis 1830. március 28-án a következőket jegyzi be naplójába: „...Minden zugban Abdera. A régi megyeháza egy fabarakk. Az új megyeházának egynegyede van készen ... a pénz pedig elfogyott – valószínűleg ellopták! Sár, szegénység, hívság és imitt-amott egy nevelésesen felcifrázott és hattyúpremmel szegett atilla!” Az idézett sorokban nem szerepel sem Ipolyság – 1806-tól Hont megye központja s a tisztújítás színhelye –, sem Hont megye neve. Az eredeti naplószövegben azonban minden bizonnyal szerepelt, a ... (pontozás) ugyanis arra utal, hogy a „Minden zugban Abdera” előtti szöveget *Tasner Antal*, a Széchenyi-hagyaték gondozója olvashatatlaná tette. Így tett eleget a gróf azon kívánságának, hogy naplójának „kényesebb” részletei ne kerüljenek a nyilvánosság elé. Tasner buzgalma érthető, hiszen a meghagyott, s fentebb idézett jellemzés csöppet sem hízelgő az ipolyságiak számára. Abdera ugyanis egy görög várost jelent, melynek lakói ostobaságukról híresek. Nem szolgál a hontiak dicsőségére a vármegyeházukkal kapcsolatos meglátás sem, ti. hogy az építéséhez szükséges anyagiakat szétlopkodták. A sáros, falusias külsejű megyeszékhely lakóinak tehát kevés okuk volt a „hívságra” (hiúságra) és a „hattyúpreme”!¹

¹ „A nyakravaló egészen fehér mint a hó és jól vastagon van a nyak körül csavarva. Ily nyakravaló 10–12 rőf hosszú, melyet összehengergetve kellett egy kézbe venni, úgy hogy bátran lehessen azt a nyak körül forgatni mindaddig, míg a 12 rőf szép körben a nyakra simul.” (Gyürki Antal: Ötvennégy év.)

Nem sokat változik Széchenyi véleménye másnap, március 29-én sem: „Tisztújítás. A beszédje – s úgy mindha fogat is csikoríthatna. Úgy tűnt föl nekem, túlságosan is Majthényi mellett volt. – Minő könnyű csekély súlyú törvényhozó intelligencia! 6 jól kiművelt emberfőben több praktikus tudás és intelligencia búvik meg, mint minden száz magyar koponyában. Tizenkét óráig vártunk. Semmit sem határoztak – el kellett mennünk.” A mindössze pár héttel korábban megjelent *Hitel* legfontosabb mondanivalója – „a tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma” – köszön vissza a napló ipolysági soraiból! Németh László írja Széchenyi-könyvében, hogy amióta a gróf a Hitelt megírta, folyton szidja a magyarokat, s ennek bizonyítására éppen az Ipolyságon írt sorokat idézi. Látna a tisztújító meggyűlés határozatlanságát, Széchenyinek Ipolyságon sem lehetett oka a dicséretre...

Ha a március 28-i naplórészlet Ipolyságra, Hontra vonatkoztatása megkérdőjelezhető is, a másnapi bejegyzés eloszlatja kétségeinket. A Széchenyi által említett „personalis” ugyanis nem más, mint *Majláth György* (1786–1861) királyi személynök, az 1825-ös diéta (országgyűlés) alsótáblájának elnöke, aki 1828-tól Hont vármegye főispánja is.² Őt a király nevezte ki a vármegye élére, a többi tisztségviselőt, s így a megye tulajdonképpen vezetőit, az alispánokat a közgyűlés választotta meg a tisztújítás napján. A personalis által is támogatott Majthényi pedig azonos azzal a Majthényival, aki 1825-ben Hont megye országgyűlési követe volt. Talán a „personalis jó beszédjének” is köszönheti, hogy ő nyeri el az első alispáni széket. Gyürky idézett könyve részletesen hozza a többi tisztségre megválasztottak listáját is, mi csupán egy névre hívjuk fel a figyelmet. A bozói járás főszolgabírójává *Luka Sándor* választották meg – vele még találkozunk a későbbiek során. Mint az idézett naplórészletből kiderült, Széchenyi nem várta meg a szavazás végét. Valószínűleg ezért nem található utalás a táblabírává való megválasztásáról naplójában, hiszen arra – mint Gyürky írja – a tisztikar eskütetele után került csak sor. Talán e tény is közrejátszhatott abban, hogy Széchenyi Hont megyei táblabíróága nem vált közismertté. Naplójának 1978-as kiadásához csatolt *Széchenyi István életrajzának főbb adatai* című összeállítás sem említi a honti táblabírói kinevezést, amely másfél évvel megelőzte Pest megye hasonló gesztusát. Nem tud Széchenyi ipolysági látogatásáról s táblabírói kinevezéséről *Gazda István* sem, aki a Széchenyi-bicentenárium alkalmából az *Élet és Tudomány* hasábjain közöl adattárat a legnagyobb magyar életéről.

A táblabíró a korabeli megye közigazgatásának egyik legjellegzetesebb, szinte szimbólumává lett alakja (*Vörös Károly*). A táblabíróság élethossziglanra szóló tiszteletbeli hivatal. „A táblabíró volt az ország közigazgatása, törvényhozója, bírója, ügyvédje, orvosa, költője, tudósa, könyvcsinálója és könyvmegvevője” – írja *Jókai Mór* *A régi jó táblabírák* című regényében. E tiszteletbeli hivatal fejében a táblabíró részt vehetett az illető megye közgyűlésein, s ott – ha nem is volt a megyében birtoka – szavazhatott is. Nem tudjuk, élt-e Széchenyi ezzel a jogával, valószínűleg nem. A rendelkezésre álló irodalomban, beleértve naplóját is, nem találtunk utalást esetleges újabb ipolysági látogatására. A megyéhez fűződő szálai azonban nem szakadnak meg 1830 után sem.

A Széchenyi által kezdeményezett *Magyar Tudós Társaság* (Akadémia) orgánuma, a *Tudománytár* 1835-ös V. kötete így tanúskodik a gróf egyre növekvő népszerűségéről: „Nemzetünk valódi férfiúját gróf Széchenyi Istvánt legújabbán ismét hazánk több vidékei siettek érdemeiért megtisztelni... Nagy-Hont martius 20. d. tartott köz gyűlésében a grófnak képtel gyűlési termében felfüggeszteni rendelé.” A teljesség kedvéért jegyezzük meg, hogy Hont megyének 1830-tól, az Akadémia tevékenységének megkezdése óta volt képviselője a tudós társaságban. A természettudományi osztálynak volt első rendes vidéki tagja *Horvát József* (1794–1849), Hont megye másodfőorvosa, a jeles reformkori népnevelő.

Módunkban volt átlapozni Hont megye 1835. évi jegyzőkönyvét, s így e kurta hírt a leghitelesebb forrásból bővíthetjük ki. Az Ipolyságon 1835. március 20-án ülésező közgyűlés egyik fontos feladata a követi utasítások pótlása volt. Mint ismeretes, minden megyét két-két követ képviselt az országgyűlés alsótábláján – ennek elnöke volt a már emlegetett „personalis”. A követek feladata volt azon javaslatok támogatása, melyekkel az őket megválasztó megyei közgyűlés is egyetértett. Az eredetileg már a január 19-i közgyűlés által kidolgozott utasítások mellé e „pótló utasítások” 4. pontja megismétli a már valószínűleg januárban megszűletett javaslatot: Hont követei indítványozzák Széchenyi István koronázórré való kinevezését. Sajnos, az említett jegyzőkönyv januárra vonatkozó lapjai hiányoz-

²1830. nov. 17-én egyike lesz azon 25 „igazgatónak”, kiket az akkor első ülését tartó Akadémia igazgatótanácsába kineveznek.

nak, így velük az indítvány januári „születése” nem bizonyítható. A januári dátum mellett szól azonban Széchenyi naplóbejegyzése 1835. február 24-én: *Hont vármegye – mindenki másnak, hogy koronaőr leszek.*” A „mindenki más” a többi megyét jelenti, kiknek pártolását Hont megye körlevélben kérte ki. A már említett 1978-as naplókiadás adataira szerint 1835. november 6-án Veszprém követe javasolja Széchenyi koronaőri jelöltetését – nem tud azonban a sokkal korábbi, honti javaslatról.

Ugyancsak az 1835. március 20-i közgyűlés rendeli el azt is, hogy *„aláírások útján a Megyébe szerzendő Költségen a tisztelt Gróf lefestetvén, annak képe a Gyűlés Teremébe fel függesztessen*”. A megvalósítással megbízott két főszolgabíró a *„gróffal magokat Levelezésbe tevéen*” a június 20-i közgyűlésen felolvassa Széchenyi választát. A gróf egyrészt a koronaőri hivatal *„serényen magától elhárítván*”, másrészt közli: nincs ellene *„képe mássa”* lefestésének. A két honti indítvány sorsa ennek megfelelően alakul. November 12-én az országgyűlés Szilassy Józsefet, Torna megye főispánját választja meg koronaőrnek, 1836-ban pedig Barabás Miklós megfesti Hont megye számára Széchenyi képét. A kép, mely az ugyancsak 1836-ban Bihar megye számára festett mű pontos másolata, a leleplezéstől, 1837 tavaszától az 1920-as évekig díszítette az ipolysági megyeház üléstermét. Mai holléte ismeretlen...

Az 1830-as években Széchenyi s Hont kapcsolata felhőtlen. Az új évtized azonban egyre több ürmöt csöpögtetett az addig örömteli viszonyba. Az 1839–1840-es országgyűlésen sikerül elfogadtatni néhány reformtörvényt, kiszabadulnak a politikai foglyok, köztük Kossuth Lajos is. Széchenyi úgy látja, ideje felhagyni az ellenzékieskedéssel, a további haladás csak Béccsel együtt, s nem ellenében lehetséges. Ezért ragad tollat, amikor a Pesti Hírlap hasábjain Kossuth továbbra is Bécs ellen izgat. Pár hét alatt megírja *A Kelet népe* című könyvét, melynek Kossuth-ellenes hangneme a haladás táborának élénk reakcióját váltja ki. Az egyik legélesebb hangú támadás éppen Hont megyéből éri Széchenyit. 1841 utolsó napjaiban kerül ki a nyomdából *A Kelet népe felnyitotta szeméit egy Nyugotfinak* című röpirat. A 43 oldalas füzetet Heckenast Gusztáv adta ki Pesten – a szerző megnevezése nélkül. Így „Nyugotfi” kiléte s honti illetősége ismeretlen maradt a beavatatlanok előtt.³ Széchenyi azonban jól tudta, ki rejtőzik a Nyugat fia árca mögött. Még a vitairat megjelenése előtt, 1841. november 30-án jegyzi be naplójába: *„Pongrácznak hívják azt a férfit, ki ellenem a gyalázkodó írást írta.”* Másnap Mednyánszky Alajos báró ígéri meg Széchenyinek, hogy átnézi Pongrácz kéziratát, majd közli a gróffal, hogy *„Pongrácz Lajos könyvéből minden személyes töröltetett”*. Széchenyi nemcsak a Nyugotfi vitairata miatt nehezelt Pongráczra. A mindössze 26. életévét taposó Hont megyei esküdt, Pongrácz Lajos (1815–1899) ugyanis Kossuth Pesti Hírlapjának a honti „levelezője”. S talán Pongrácz honti származása is közrejátszott abban, hogy Széchenyi egyedül az ő vitairatára reagál írásban. Pongrácznak, alias Nyugotfinak szánt választát maga Kossuth teszi közzé Hírlapja hasábjain!

Tovább hidegül Széchenyi s Hont viszonya 1842 után, amikor e megyében is az ellenzék – Pongrácz pártja – kerül hatalomra. Széchenyi, aki a kormánypártiakkal (konzervatívokkal) való szövetségben látja reformjai megvalósulásának garanciáját, barátai közé fogadja a honti konzervatívok vezéreit. Mindenekelőtt azt a *Luka Sándort*, kinek megyebeli karrierje Széchenyinek táblabírává való kinevezése idején indult meg. Az 1832–1836-os országgyűlésen még az ellenzékiek sorait erősíti, sőt, 1837-ben Kossuth *Törvényhatósági Tudósításainak* honti levelezője! Pálfordulása 1841-ben következik be, amikor a pesti váltófeltörvényszék ülnökévé nevezik ki. Ettől kezdődően neve gyakran bukkán fel Széchenyi naplójában: *„Hosszan beszélék Lukával... legyen alnádor etc.”* – írja például 1842. november 26-án. 1845-ben pedig ismételtlen foglalkozik *„Luka nevezetes fáklyazenéjével”*. Luka ugyanis közben egyike lesz azoknak a kormányhű adminisztrátoroknak, kiket Bécs 1843 tavaszán az ellenzéki megyék nyakára ültet. Az egykori ellenzéki Luka 1845 tavaszán megbuktatja az addig uralmon lévő honti ellenzékét. A konzervatívok, haláluk kifejezéseképpen 1845. szeptember 6-án, Pesten, fáklyás felvonulással kívánják megtszítelni szerett adminisztrátorukat. A honti ellenzék azonban, szövetkezve a *Pilvax* kávéház – a későbbiek során *„márciusi ifjak”* néven ismertté vált – ifjúságával, Luka pesti lakásának ablakai alatt macskazenévé változtatja a „fáklyazenét”. Ezzel kapcsolatban jegyzi be naplójába Széchenyi, két héttel a Luka-eset után, a következőket: *„Nálam volt Morvay Károly, hogy fölfedje egy macskazene*

³Sajnos az maradt az *A Felelet* és más vitairatok című kötet olvasói számára is – hiszen összeállítói nem vették a fáradságot, hogy „felfedjék” Nyugotfi kilétét!

összeesküvését... Azt mondtam neki: Bizony nem bánom. Jó volna tán! – Kell, hogy legyenek botrányok. – Később megtudom: Luka és Ürményi óhajtása, hogy én is kapjak macskazenét, s így egy sorba kerüljenek velem.”

Amitől Széchenyi 1841 óta retteg, 1848 tavaszán bekövetkezik: kitör a forradalom, s az idő haladtával egyre nyilvánvalóbbá válik a szakítás Béccsel. A márciusi lelkesedés Széchenyi is magával ragadja, miniszteri tárcát vállal az első felelős magyar minisztériumban, s már ilyen minőségében fogadja április 15-én a hontiak küldöttségét. A hontiak arra kérik táblabírájukat, győzze meg *Teleki Lászlót*, fogadja el Hont megye főispáni tisztjét – legyen a levitézlett Luka utódja. Széchenyi lakonikusan jegyzi be naplójába Teleki válaszát: „nem akar”.

A honti küldöttek ismerős arcok Széchenyi számára. Megismerkedik azonban egy eddig nem látott, Hontból származó huszár főhadnaggyal is, aki *Batthyány* miniszterelnök nemzetőrségi titkára. *Ivánka Imréről* (1818–1896) van szó, aki a kortársak megítélése szerint 1848 őszén, *Görgey* mellett, a legesélyesebb volt a magyar sereg fővezéri posztjának betöltésére. Széchenyi gyakran tárgyal a kitűnően képzett katonával, bár fél annak forradalmi elszántságától. „*Ivánkához túl nyílt vagyok. Meg fogok fizetni érte...*” – írja naplójába 1848. augusztus 15-én. S amikor augusztus 31-én híret veszti, hogy Ivánka a váci nemzetőrök élén Pestre készül bevonulni, újra fölcsendülnek fülében Ivánka magabiztos szavai: „*Majd ott veszünk, hol van!... Excellenciádnak igen szép négy lova van Pesten. Azt vélem, ha meg fog kéretni, kettőt át fog adni a hadseregnek.*” A lovakat rekviráló, mindent vérbe borító háború víziója, s nem utolsósorban Ivánka idézett sorai végleg összeroppantják Széchenyi lelkierjét. Ismételt öngyilkossági kísérletek után orvosa a döblingi intézetbe szállíttatja, melyet többé életében el sem hagy.

A kezdetben betegsége miatt kikényszerített, a későbbi évek során azonban már inkább önként vállalt remeteség nem jelenti a honti szálak végleges megszakadását. 1859–1860-ban *Gyürky Antal* (1817–1890), ekkor már ismert borászati szakíró, a *Borászati Lapok* szerkesztője az összekötő kapocs Széchenyi s Hont között. Gyürky, aki 1845 és 1848 között Hont megye konzervatív beállítottságú főjegyzője volt, személyesen is meglátogatta Széchenyit döblingi magányában. Már idézett, 1875-ben kiadott könyvében a reformkori Hont megyében is divatos hangszer, a *fuvola* kapcsán így emlékezik: „*Ez volt a nagy Széchenyi István grófnak is kedves hangszere, akit szerencsés volt csekélységem Döblingben többször látni, midőn e hangszert fújta. Rám nézve örökké elfelejthetetlen s boldogító pillanatok valának azok.*” Gyürky valószínűleg tapintatból hallgat arról a konfliktusról, mely kapcsolatukat 1859 végén megrontotta. A gróf ugyanis egy Cenzen létesítendő borpince vezetését kívánta Gyürkyre bízni, s ezért 1859 kora őszén fia, *Széchenyi Béla* társaként borfelvásárló körútra küldi őt. 1859. október 20-án ezt írja Gyürkyről bizalmasának, Tasner Antalnak: „*Azt mondják, igen-igen csinos neje van ... kérem, tudja meg ... felesége mily lény. Külsőjére és belsejére nézve, mert oly halovány legény, mint Gyürky Anti ... könnyen kerül papucs alá – és ha ezen papucs egy kissé » költő » ... könnyen dugába dül ... borügyünk.*” E látszólag tréfás figyelmeztetés komoly aggodalmat rejt: Széchenyi ugyanis előző nap küldött postán 6000 forintot Gyürkynek, s attól tart, nehogy Gyürky ifjú neje (péNZ-) „költő” legyen. (Gyürky Antal második felesége, *Ipolybalogi Balogh Antónia*, mintegy húsz évvel volt fiatalabb férjénél.) E motívum később is visszatér, s megrontja a Széchenyi és Gyürky közti bizalmas viszonyt. A gróf túl drágának találja a Gyürky által felvásárolt bort, „*idomtalan nagy*”-nak a hordókat. „*Előbb borokat küld a cenki pincébe – fele romlott, fele kifolyt*” – panaszkodik *Paur Ivánnak*, 1859. december 8-i levelében. S megismétli az aggodalomra okot adó értesülését: „*A mostani neje ... úgy mondják oly csinos ... márpedig csinos nőknek – sok mindenféle kell.*”

Minden bizonnyal Gyürky gyakorlatiasságának hiánya – „*Gyürky oly specialistának tűnik fel szememben, akit a gyakorlatias emberek azelőtt »lateiner«-nek neveztek*” – készteti Széchenyit arra a dühös kifakadásra, melyet minden egyéb kommentár nélkül jegyez be naplójába 1859. december 28-án: „*Gyürkinek: Te tolvaj vagy, bezáratlak!*” 1860. január 7-én meg is írja utolsó, Gyürkynek címzett levelét. December végi dühe lecsillapodott. Igyekszik kulturált módon „megszabadulni” a nem eléggé gyakorlatias honti „bortudóstól”. Arra hivatkozva, hogy Cenzen csak egy „igen ronda és roskadt imoda létez”, a borvásárlásra szánt pénzt a jövőben templomépítésre kívánja fordítani – Gyürky ezért ne várjon több pénzt borvásárlásra...

Több levélváltásra már nem kerülhetett sor Széchenyi és Gyürky közt. Március 3-án az osztrák rendőrség többórás házkutatást tart a döblingi intézetben. A hetvenedik életében

járó Széchenyi nem lát más kiutat: 1860 húsvétjának éjjelén az önkéntes halállal szabadul meg üldözőitől.

Hont megyében egy hónap múltán, május 8-án búcsúznak el megyéjük egykori táblabírájától. Gyürky, többször idézett könyvének 2. kötetében így írja le a honti végtisztesség krónikáját: „1860-ik év május 8-án Hont megye értelmisége gróf Széchenyi István, a legnagyobb magyar halála feletti részvétének s gyászának kifejezést kívánván adni, az ipolysági kaszinóban gyászünnepélyt rendezett ... Az ünnepély oly fényes és impozáns volt, minőt még alig látott Ipolyság.”

A késői honti utódok ezzel az Ipolyságon összeválogatott íráscsokorral tisztelnek Hont megye táblabírája, gróf Széchenyi István emléke előtt, születésének 200. évfordulóján.

Dr. Kiss László

Irodalom:

Borovszky Samu (szerk.): Hont vármegye és Selmecbánya sz. kir. város. Bp. 1907. – *Diszharmonia és vakság*. Széchenyi István utolsó napjainak dokumentumai. Helikon, Bp. 1988 – Felelet és más vitairatok Széchenyi István *A Kelet népe* című könyvére (reprint). Közgazdasági és Jogi, Bp. 1986 – *Gazda István*: Széchenyi István gróf élete és kora (10.). Élet és Tudomány 1991. 5. sz. – *Gyürky Antal*: Ötvennégy év Hontvármegye történetéből 1820-tól 1874-ig I–II. Vác 1875., 1882. – Hont vármegye jegyzőkönyve az 1835-ös esztendőre. – *Ivánka Imre*: Négy havi szolgálatom a magyar hadseregben 1848. június végétől október végéig. Bp. 1881 – *Kiss László*: Egy elfelejtett reformkori népnevelő, Horvát József. Irodalmi Szemle (Pozsony) 1988. 4. sz. – *Uő*: Az utolsó csöpp a pohárba: Ivánka. Orvosi Hetilap 1988. 28. sz. – *Németh László*: Széchenyi. Bolyai Akadémia (reprint) 1989. – *Széchenyi István*: Napló. Madách. Bratislava, 1978 – *Vörös Károly*: A feudális megye bürokráciája. História 1988. 1. sz.

„... könyörületességnek csillaga, elhagyatottaknak pártfogó atyja ...”

Hadikfalvi székelyek levele gróf Széchenyi Istvánhoz

Gróf Szécsényi István

Ő Exelenciájához alázatos kérésünk

1846. szept. 26.

Legnagyobb bizakodással folyamodunk Exelenciádhoz és földre borulva esedezünk, méltóztatna a mű pártfogásunk hadikfalvi árva magyaroknak felvenni münket, mindeneknek lába alól kivenni. Falunk építésének hatvan esztendejét felülmúlva elégtelenek valánk mind maig megérteni vagy tudni, hogy mivel tartoznánk az uraságoknak, mivel vagy feleletet nem kapván, vagy német nyelvet nem tudván, a Krajpont urak is néhol kevesebb, néhol többet mondnak azért soha nem tudjuk hozzátartani magunkat, mely friss emlékezetben lévő, most történt sanyargatásunk bébizonytják, minek előtte csendesen élünk nagy terhek és rendkívüli dolgok teljesítése mellett is eljövén Csernavitzból Kratkomisszár a Domini ember ezeket mondá az úr dolgáról

- I. egész birtokú gazda 12 napot 12 hónapban
- II. egy közepes 6 napot
- III. egy legalsó három napot regveltől estig

Melyen igen megörülvén ahoz tartottuk magunkat.

Más sérelmekkel Csernavitzba, Krajpontba igazíta, miszerint bátran mehetnénk panaszainkat feladni. De mindeneket kevésbé használhatók, mert az Dolog mennyiségére az uraságok nem térvén reá. Így midőn a többi sérelmünköt, panaszuinkat feladni mennének egy nehányan, akiket az uraság dolga sértett, azok is hozzánk kötülvén és midőn a panaszt